

ABDULLA QAHHORNING “O’G’RI” HIKOYASI TAHLILI

Abdurasulova Gulyuz Raxmiddin qizi

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika

Instituti filologiya fakulteti o'zbek tili va adabiyoti

Yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Usarova Laylo

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola taniqli yozuvchi Abdulla Qahhorning “O’g’ri” hikoyasi haqida atroflicha yoritib o’tadi.

Kalit so’zlar: hikoya:davr; obrzlar; mansabdor shaxslar;

Bu hikoya 1936-yillarda Abdulla Qahhor tomonidan yozilgan. Bir o’qishda voqealar rivoji kitobxon hayolida gavdalansada, ammo buning tag mohiyatida juda katta ma’no yashiringan. Asarga epigraf qilib olingan maqolga etibor qaratsak. “Otning o’limi itning bayrami”. Bu bilan Abdulla Qahhor nima demoqchiligini asar bilan tanishib so’ng izohlaylik. Ma’lumki asar sho’rolar davrida yozilgan. Bu davrda oddiy xalqning ongsizligi, bilimsizligi asarda yaqqol namoyon bo’lgan. Asar obrazlariga to’xtalsak. Qobil bobo sodda, o’qimagan, oddiy bilimsiz kishi. Shu sababli ham mansabdor amaldorlar uni osongina alday olishgan. Uning kampiri ham juda sodda, ishonuvchan, bilimsiz bo’lgan. Mansabdor amaldorlar esa bu vaziyatdan juda unumli foydalanishgan. Agar biz hozirgi zamon bilan taqqoslaydigan bo’lsak, o’sha zamonda ham mansabdor shaxslarni mansabi evaziga korrupsiyani yuzaga keltirib chiqarganlari ko’rishimiz mumkin.

O’sha zamonda vaziyat og’ir, yashash qiyin bo’lganligi uchun ham Qobil boboni hokizi yo’qolishiga sabab bo’lgan. Chunki ho’kizni o’g’irlagan noma’lum inson ham och qolmaslik uchun shu ishni qilgan.

Asardagi voqeyliklarga keladigan bo’lsak, Qobil bobo ho’kizini yo’qolganiga kuyunib yig’layotgan bir paytda, burunsiz ellikboshining “Hokizing oq poshsho qo’l ostidan chiqib ketmagan bo’lsa, topiladi”[1] – degan gapi soddagina Qobil bobo hayolida hokizni juda naqt qilib qo’yadi. Hatto Qobil boboning o’ylashicha ko’chaga chiqsa bas ho’kiz topiladi. Ammo Qobil boboni yana qancha mansabdor shaxslar kutib turgan edi. Qobil bobo amin yoniga boradigan bo’lganda asardagi maqol juda o’rinli ishlatilgan edi. Ya’ni “Quruq qoshiq og’iz yirtadi”, “Berganga bitta ham ko’p, olganga o’nta ham oz”. Shu sababli sodda Qobil bobo kampiri bilan kengashib shunday qarorga kelishadi: bu chiqim oxirgi va ho’kizni bo’ynidan bog’lab beradigan chiqim, shuning uchun pulning yuziga qarash aqldan emas. Ammo ular xato o’ylashgan edi. Qobil bob

ova amin uchrashgandagi aminning xatti xarakatlariga e'tibor beraylik. Aminning og'zini ochmasdan qattiq kekirishi, baqbaqasini osiltirib kulishi oddiy xalqqa shunchalik bee'tiborligidir.

Uning Qobil bobo bilan qilgan g'atomus savol-javobi :

- Ha sigir yo'qoldimi?
- Yo'q sigir emas, ho'kiz, ola ho'kiz edi.
- Ho'kizmi? . . . Ho'kiz ekan-da! Himm . . . Ola ho'kiz? Tavba!
- Bor-yo'g'im shu bitta ho'kiz edi.[2]

Chinchalog'ini ikkinchi bo'g'inigacha burniga tiqib kulishi, bularning hammasida hurmatsizlikni ham ko'rish mumkin. Oddiy xalqni kamsitish, ularni hurmat qilmaslik aminning xatti-xarakatlarida yaqqol sezilib turadi.

Uning axmoqona savoli:

- Yo'qolmasdan oldin bormidi?
- Yaxshi ho'kizmidi yoki yomon ho'kizmidi?
- Yaxshi ho'kiz birov yetaklasa ketaveradimi?
- O'zi qaytib kelmasmikin?
- Birov olib ketsa qaytib kelaber deb qo'yilmagan ekanda.
- Nega yig'lanadi? A? Yig'lanmasin! – deyishlarida Qobil boboni hurmat qilmaslik bilan bir qatorda uni masxara qilganligini ham sezishimiz mumkin.

Qobil boboning “qidirtirsakmikin-a?”[3] degan gapidan keyin , aminning bezbetlarcha chinchalog'ini etigining ostiga artib, - suyunchisi nima bo'ladi deganligi o'z manfaatini ko'zlaganligidan dalolatdir. Bechora Qobil boboga esa aminning gaplari “Ma ho'kizingni” deganday bo'lib ketadi. Bundan ko'rishimiz mumkinki Qobil bobodek oddiy xalq juda ishonuvchan ekanligini. Amindek amaldorlar esa ularni har kuyga solib o'ynata olishini, Qobil bobo esa bilimsizligidanmi faqat ho'kizi topilishini istashi, ho'kizini topish uchun qiladigan sarf harajatlari esa ho'kizidanda ziyotga tushayotganligini anglamas edi. Kampirining esa besamar qilingan harakatlari, qushnochga olib borilgan sovg'a-salomlar hammasi xalqning omiligandir. Ularning amaldor yoniga sovg'a-salomlar bilan borishi, amaldorlar esa bir-biriga yuborishlari xalqqa bo'lgan e'tiborsizligidir. Qobil bobo shuncha amaldorlar yoniga bordi, lekin ularning hech biri Qobil boboni ho'kizini topib bermadi. Aksincha Qobil bobodan foydalanishda. Quruq gaplar bilan Qobil boboni qo'ynini puch yong'oqqa to'ldirishdi.

Endi asar nomi nima uchun “O'g'ri” ekanligiga e'tibor qaratsak. Yuqoridagi fikrlarimdan ko'rinib turibdiki, aslida haqiqiy “o'g'ri”lar amaldorlar ekan. Asarda “Dehqonning uyi kuysa kuysin, ho'kizi yo'qolmasin” degan ibora qo'llangan. Endi yaxshilab o'ylab qarajak, dehqonning ham ho'kizi yo'qolganiyu ham uyi kuyganligini ko'rishimiz mumkin. Soddagina Qobil bobo qiyofasida o'sha davrdagi oddiy ishonuvchan xalqni, amaldorlar qiyofasida esa xalqni boshiga ish tushganda xalqni

borini yeydigan mansabdor shaxslarni juda ravshan tasvirlab berilganligini anglaymiz. Abdulla Qahhor bu asarda maqol va iboralardan juda o'rinli foydalangan. Hatto epigrafning birgina o'zi butun boshli hikoya mazmunini keltirib chiqargan. Ya'niki "Otning o'limi, itning bayrami". Bu bilan Abdulla Qahhor "ot Qobil bobodek oddiy insonlar bo'lsa, it ularning boshiga ish tushganda qorni to'yadigan amaldorlar qiyofasidir" – deb tasvirlagan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. D. Quronov : Adabiyotshunoslikka kirish
2. Karimov H. O'tkir Hoshimov: Toshkent. "Yozuvchi" 2002

[1] Abdulla Qahhorning "O'g'ri" hikoyasidan

[2] Abdulla Qahhorning "O'g'ri" hikoyasidan

[3] Abdulla Qahhorning "O'g'ri" hikoyasidan